

Inhoud

Voorwoord 9

Antoinette Beumer 13

Hans Dagelet 29

Bridget Maasland 42

Barry Hay 59

Kim van Kooten 76

René van der Gijp 88

Samira Bouchibti 107

Hans Klok 120

Anita Witzier 140

Jan-Hein Kuijpers 153

Sylvia Witteman 171

Andre Agassi 191

Dankwoord 205

Voorwoord

Ik was zestien toen mijn moeder bij aankomst in de luxe Italiaanse accommodatie zoals gebruikelijk tegen de receptioniste begon te klagen. Mee naar boven om de kamer te inspecteren gingen we al niet meer. Ze was toch zo terug. We hadden inderdaad een riant appartement, daar niet van, maar het kon vast nóg beter. *Per favore*. Mijn vader ging op zulke momenten altijd éven iets uit de auto pakken. Mijn zusje en ik maakten onszelf ter plekke onzichtbaar en vroegen ons af wanneer we nou eindelijk eens zonder ouders op vakantie zouden mogen.

Groter leed dan mijn moeder die receptionistes in vakantie-oorden de les las, was er in ons gezin niet. We keken *The Cosby Show* en herkenden onszelf erin – alleen waren wij wit, en slechts met z'n vieren. Dat het ook anders kon dan harmonieus met soms een tikje onbegrip, realiseerde ik me pas goed toen ik bekende mensen over hún familiebanden ging interviewen. Aarzelde ik aanvankelijk nog bij het in mijn ogen mierzoete onderwerp opgroeien en opvoeden, al snel bleek het de sleutel tot openhartige verhalen over liefde, verdriet en zelfacceptatie. Open het familiealbum, en zeg mij wie u bent.

Het vermogen tot doordrammen dat ik erfde van mijn moeder kwam later goed van pas in mijn werk als interviewer. Net als het arbeidsethos van mijn vader. Ik was benieuwd op welke manier de mensen die ik voor dit boek sprak door hun ma's en papa's waren beïnvloed. Zowel in hun keuzes voor een carrière, hun zelfbeeld als de opvoeding van hun eigen kinderen. Bij de een bleek het een stimulans, bij de ander remde het af. Maar allemaal voelden ze die invloed van vroeger nu nog steeds. 'Aan je genen ontkom je niet,' aldus Barry Hay.

En Antoinette Beumer: 'Eigenlijk heb ik er alles aan gedaan om gek te worden, net als mijn vader.' Bridget Maasland: 'Ik voldoe niet aan het plaatje dat ik ooit voor ogen had.' Hans Dagelet: 'Ik hoop dat mijn dochter zich hetzelfde zal realiseren als ik: dat dingen niet uit kwaadwillendheid fout zijn gelopen.' Kim van Kooten: 'Ik was een vrouw die niet eens voor haar eigen kinderen kon zorgen.' Hans Klok: 'Toen Jesper achttien werd, dacht ik: gelukkig heb ik hem nooit geslagen. Dat zit wel een beetje in me, fysiek geweld.' Anita Witzier: 'Drie keer trouwen, dan ben je toch een héle slechte vrouw?' Jan-Hein Kuijpers: 'Mijn vader zette de tv uit zodra er geweld op te zien was. Nu ben ik strafrechtadvocaat.' Sylvia Witteman: 'Ik denk ergens dat mijn moeder me stiekem ook een kneus vond.'

Ook Andre Agassi voelt na dertig jaar van stille strijd nog steeds de invloed van zijn door succes geobsedeerde vader. 'Zijn acties hebben pijn veroorzaakt, maar dat was niet zijn intentie.' Eind 2009 ben ik in Amerika om de gepensioneerde tennisster te interviewen. Aanleiding is zijn een paar dagen later te verschijnen autobiografie *Open*. In Las Vegas vertelt

Agassi dat zijn vader nooit sorry heeft gezegd. ‘Houd je van hem?’ vraag ik en reken op een tirade over zijn verwoeste jeugd. Over het antwoord hoeft Agassi niet na te denken. Zonder aarzelen zegt hij: ‘Ja.’ Andre Agassi werd uiteindelijk de Grand Slamwinnaar die zijn vader voor ogen had. En zegt nu: ‘Soms wilde ik dat hij minder van me had gehouden. Wellicht was hij dan milder geweest.’ Terreur als liefde uitleggen: het kan alleen tussen bloedverwanten.

Oktober 2009, inmiddels 34 jaar, boekte ik een rondreis Jordanië. Met mijn moeder. Vrijwillig. Bij de receptie van ons hotel in Petra – vijf sterren – hoorde ik mezelf zeggen: ‘Ik weet niet wat u onder *kingsize* verstaat, maar voor dit geld had ik een groter bed verwacht.’ Verschrikt staarde ik mijn moeder aan. Ze zei niks. Om haar mond speelde een tevreden glimlach.

Antoinnette Scheulderman

April 2010

Antoinette Beumer

Antoinette Beumer (1962) is regisseur en scenarioschrijver. Vanaf april 2010 draait haar speelfilmdebuut De gelukkige huisvrouw, naar de bestseller van Heleen van Royen. Antoinette heeft een relatie met regisseur Maaik Krijgsman (1969). Samen maakten ze een film over Hans Klok, See You in Vegas. Met regisseur Joram Lürsen (Alles is liefde) heeft ze twee dochters: Rosa (1993) en Julia (1997). Ze is de oudste zus van filmster Famke Janssen en actrice/schrijfster Marjolein Beumer.

Ik zat met Heleen van Royen en Carice van Houten in de auto toen Heleen zei: ‘Deze film is het verhaal van ons drieën.’ Ze had gelijk. Alle drie worstelen we met ons verleden en de invloed die onze vader heeft gehad. Toen ik haar boek *De gelukkige huisvrouw* las dacht ik: dit gaat over mij. De overeenkomsten tussen mij en Heleen zijn opvallend. Allebei hebben we twee zussen, en onze ouders gingen uit elkaar toen we pubers waren. De vader van Heleen liep op dat moment de Sloterplas in en verdronk zichzelf. Mijn vader werd binnen twee weken psychotisch en is uiteindelijk opgenomen in een gesloten psychiatrische inrichting.

De inrichting heeft in de film een veel prominentere rol ge-

kregen dan in het boek. Ik heb mijn vaders verhaal gedeeltematig in de film verwerkt. Heleen vertelde me dat zij zich erg verbonden voelt met mijn geschiedenis. Alles wat zij nog met haar vader had willen doen kan ik nog. Toen Heleen mijn verhaal aan haar moeder vertelde antwoordde zij: ‘Zie je wel, het kan altijd erger. Hij had ook nog dertig jaar in een inrichting kunnen zitten. Dat is ons gelukkig bespaard gebleven.’ Terwijl ik zeker weet dat Heleen het verschrikkelijk vindt dat haar vader er niet meer is.

Mijn ouders hebben elkaar op Schiphol leren kennen. Mijn moeder was 19 jaar en grondstewardess. Hij zes jaar ouder, purser bij de KLM en in zijn vrije tijd fotomodel. Knap, en ijdel. Ze zijn snel getrouwd. Toen mijn moeder 21 was kwam ik, twee jaar later Famke, twee jaar daarna Marjolein.

Mijn vader bleek een man met twee gezichten. Buitenshuis altijd innemend, charmant, geliefd. Maar binnen ons gezin vaak onvoorspelbaar. We weten nu dat hij lijdt aan een bipolaire stoornis. Dat betekent dat hij manisch-depressief is, met de psychotische variant. Ik herinner me hem als een vader die óf heel vrolijk midden in de nacht eieren voor ons bakte, óf onverwacht gemeen en boos uit de hoek kon komen. Het was altijd afwachten in welke bui hij zou zijn. Voor een kind heel onveilig.

Ik heb mijn moeder vaak gevraagd waarom ze bleef. Mijn vader had regelmatig relaties buiten de deur. Toch nam ze zich voor het vol te houden tot wij het huis uit waren. Dat bleek uiteindelijk niet te doen. Later heeft ze me verteld dat ze al een jaar voor de scheiding niet durfde te gaan slapen voordat mijn vader sliep. Omdat ze bang was dat hij ons iets zou aandoen.

Een nieuwe vriendin werd de druppel. Hij was heel verliefd, mijn moeder kondigde de scheiding aan. Kort daarna verbrak die vriendin de relatie. Mijn vader raakte in een acute crisis en werd met de dag gekker en gevaarlijker.

Met tussenpozen werd hij opgenomen in een inrichting. Op een van de momenten dat hij 'vrij' was, zette hij zijn complete huisraad bij ons in de voortuin en stalkte mijn moeder. Tegen mij vertelde hij dat-ie binnenkort weer thuis kwam wonen. We kregen tijdelijk politiebescherming.

Achteraf zie ik dat mijn vader altijd problemen heeft gehad, toen wist ik niet beter. In mijn beleving transformeerde mijn vader binnen twee weken van een normale man tot een psychiatrische patiënt.

Vanaf mijn twaalfde had ik heftig gepuberd en me vooral tegen hem afgezet. Op de momenten dat hij vloog was er thuis veel minder spanning. Zodra hij terugkwam wilde hij weer de man in huis zijn. Dat pikte ik niet.

Ik was zeventien toen mijn vader wegging en ik was vooral erg opgelucht. Mijn zusjes waren wel verdrietig. Ook omdat ze minder van de situatie wisten dan ik. Na de scheiding veranderde mijn moeder. Ze kreeg ineens ruimte om zelf verdrietig en in de war te zijn. Voor het eerst zag ik haar huilen. Tot die tijd hadden wij een niet-fysieke, ietwat afstandelijke relatie. Mijn moeder was mijn rots. Stevig, sterk. Ik kon er niet mee omgaan dat zij ook emoties toonde. Had die sterke moeder nodig en werd onzeker van haar gevoeligheid. Ik bleef dwars. Met die zachtere moeder kon ik niet uit te voeten. Ik ging al snel het huis uit, Famke vertrok jong naar het buitenland. Dat zal ook niet zonder reden zijn geweest.

Marjolein had een totaal andere relatie met onze moeder dan wij. Zij zat bij haar op schoot, terwijl ik haar amper een kus gaf. Inmiddels is dat helemaal veranderd. Mijn moeder en ik hebben pas later een enorme ontwikkeling doorgemaakt. Als kind wil je het niet, maar ik kan nu wel zeggen dat ik op haar lijk.

Mijn vader komt uit een gezin waar altijd iets aan de hand was, en in zijn familie komen psychische problemen vaker voor. Mijn zusjes zijn actrice en schrijfster, ik regisseur. Misschien komt ons creatieve talent deels voort uit de gekte van mijn vader. Dat hij voortdurend ontregelde heeft ook wel iets opgeleverd. Maar toch. Gegeven zijn familie en ons verleden verbaas ik me er regelmatig over dat mijn zussen en ik zo goed terecht zijn gekomen. Voor een groot deel is dat aan mijn moeder te danken. Zij heeft de gekte buiten de deur weten te houden. Bleef altijd met beide benen op de grond. Ik merk dat een dergelijke evenwichtigheid ook in mij zit.

Na hun scheiding heb ik de naam van mijn moeder aangenomen. In mijn paspoort staat Janssen, maar om mijn verbondenheid met haar te tonen draag ik naar buiten toe haar naam. Beumer.

Op school kon ik niet aarden. Ik hield niet van leren. Ben zelfs getest: ik was niet dom, maar had moeite met het systeem. Het werd uiteindelijk een ivo-mavo in Amstelveen – het afvalputje van alle mavo's in de omgeving. Mijn jongste dochter, Julia, zit op een ivko: de ivo met de κ van kunst erbij. Zó'n creatieve school dat zelfs wiskunde leuk wordt, als het tussen dans en tekenen in zit. Dat had ik ook gewild, maar omdat die school in Amsterdam zat mocht ik er niet naartoe.

Mijn vader schaamde zich ervoor dat zijn oudste dochter de mavo deed. Hij wilde zelfs niet naar mijn diploma-uitreiking komen. Ik was inmiddels zo gewend geraakt niet te deugen dat ik altijd dacht dat het aan mij lag. Nu ik zelf kinderen in die leeftijd heb snap ik de mechanismen beter. Dat ik me opsloot in mijn kamer was niet omdat ik zo graag alleen wilde zijn, maar omdat ik me niet gezien voelde. Dat mijn vader zo vasthield aan uiterlijkheden heeft alles te maken met zijn eigen jeugd. Kennelijk heeft hij besloten: als je naar buiten toe uitstraalt dat alles goed gaat, is dat ook zo. Maar hij kon zelf niet aan dat perfecte plaatje voldoen, en ik als zijn oudste dochter ook niet.

Famke heeft er, als middelste, altijd tussenin gelaveerd. Mijn vader was, en is, gek op haar. Zij voldeed van ons drieën het meest aan zijn ideaalbeeld. Én mooi, én naar het atheneum. Dáár kon je mee aankomen.

Ik heb de vergelijking met haar nooit als vervelend ervaren.

Net als mijn vader streefde zij een hoge mate van perfectie na. Ik zag dat ze zichzelf daarin soms ook teleurstelde. Ze baalde als ze een negen voor natuurkunde haalde; dat had een tien moeten zijn. Het liefst had ik haar gerustgesteld. ‘Je hebt zoveel mee, geniet er nou van.’ In de keuzes die ik maak heeft mijn uiterlijk nooit een rol gespeeld. Maar als je zo mooi bent als Famke wordt je leven voor een groot deel door de buitenwereld bepaald.

Bij mij heeft vooral mijn gebrekkige vooropleiding me in de weg gezeten. In al mijn dwarsigheid ging ik op mijn zestiende met een mavo-3-diploma van school. Na baantjes bij een kapperszaak en een schoenenwinkel deed ik een opleiding tot

kleuterjuf en de sociale academie. Voor mij vooral een manier om door te stromen naar het hbo. Als achttienjarige liep ik stage in een blijf-van-mijn-lijfhuis. Regelmatig moesten we gewelddadige vaders buiten de deur houden – terwijl in mijn eigen leven hetzelfde speelde.

Inmiddels was de interesse voor het toneel gewekt. Ik deed auditie voor zowel de Toneelschool als de regie-opleiding aan de Theaterschool. De Toneelschool wees me af. Volgens Cas Enklaar was ik ‘dramatisch niet interessant’. Vréselijk, vond ik dat. Bovendien: hij moest eens weten.

Op de Theaterschool, waar ik wel mocht komen, heb ik de eerste jaren veel geacteerd. Als regisseur moet je tenslotte ook de speltechnieken kennen. Daar merkte ik dat ik inderdaad een slechte actrice ben. Wat je acteurs wel eens hoort vertellen, dat ze echt in het moment kunnen zitten en alle omgevingsfactoren uitschakelen, heb ik nooit gekund.

Met het medium theater kon ik slecht uit de voeten. Als regisseur wil jij bepalen waar mensen naar kijken, en dat is lastig met toneel. Ik experimenteerde met een geperforeerd gordijn van landbouwplastic tussen bühne en publiek, zodat mensen alleen heel gericht konden kijken. Toch vond ik dat ik nu voor het eerst eens een opleiding af moest maken. In 1989, op mijn 27ste, was het zover.

Op de Theaterschool werd, in tegenstelling tot op de Film-academie, veel nadruk gelegd op het regisseren van acteurs. Dat is nog steeds een van mijn sterkere punten. Een resultaat-gerichte opdracht – ‘wees een beetje bozer’ – heeft geen zin. Je moet goed kunnen uitleggen waaróm het personage bozer moet zijn. Het mooiste compliment kreeg ik van Carice van Houten. ‘Als ik met jou werk heb ik het gevoel dat we sámen

aan het acteren zijn,' zei ze. Dat is inderdaad mijn kracht. Mee-spelen, de acteurs als het ware tegen elkaar opstoken.

Om technische ervaring op te doen heb ik vijf jaar als opnameleider en regie-assistent gewerkt. Series als *Pleidooi* en *Recht voor z'n raab*. Commercials, korte films. Daarna werd ik regisseur bij *GTST* en *Goudkust*. Dodelijk voor je creativiteit, maar goed voor de vlieguren. Mede door die combinatie van ervaring en snel kunnen werken mocht ik *Hertenkamp* en *Spangen* doen. Regisseurs van de Filmacademie waren een heel ander werktempo gewend. Wat ik nu op mijn 47ste pas voor het eerst doe, een speelfilm maken, daar werden zij al die jaren voor opgeleid.

In 1990 assisteerde ik Joram Lürsen bij zijn afstudeerproject aan de Filmacademie. Wat mij betreft was het liefde op het eerste gezicht. Ik had al twee jaar een vriend, maar naarmate ik Joram beter leerde kennen en hem zo bevlogen zag regisseren wist ik: dit is 'm. Omdat zijn moeder de catering deed en zijn vrienden aan de film meewerkten leerde ik meteen zijn hele omgeving kennen. Die zegt altijd veel over iemand – en het waren ontzettend leuke mensen.

Later heb ik hem wel eens gevraagd waar hij destijds bij mij op viel. 'Dat jij mij zo leuk vond,' antwoordde hij. Ik denk dat dat iets is wat voor veel mannen geldt. Eigenlijk waren we heel verschillend. Hij is gesloten en reageert secundair. Ik ben extravert en opvallend. Hij vond mij vooral groot, veel en luid. Toch is hij uiteindelijk veel van me gaan houden.

Ik heb altijd graag moeder willen worden. In 1993 kwam Rosa. Al na 24 weken, en maar 760 gram. Ik was in Los Angeles, op bezoek bij Famke, toen mijn vliezen braken. Joram is

op het eerste vliegtuig gesprongen en arriveerde vlak voor de bevalling.

De eerste drie maanden van haar leven hebben we Rosa niet vast kunnen houden. In Amerika mag je couveusekinderen niet kangoeroeën. Een keer per week werd de couveuse verschoond en werd Rosa in dekens gewikkeld. Alleen dan mocht een van ons haar tegen zich aan houden.

Haar overlevingskans was klein. Je hoort vaak dat ouders van kinderen die zo prematuur zijn moeite hebben zich aan de baby te hechten. Een soort natuurlijke drang om je tegen verlies te wapenen. Bij mij heeft die vraag hooguit een dag gespeeld. Rosa hoorde bij ons. Vanaf dat moment zouden we gewóón drie maanden liedjes zingen naast een couveuse – in plaats van een wieg. Misschien is dat wel de rode draad in mijn leven. Dat ik altijd alles maar zo heb genomen als het kwam. Dat ik wel doorhad dat het niet normaal was, maar ook niet wist hoe het anders kon.

Inmiddels is Rosa zestien en kerngezond. Fysiek oogt ze misschien jonger, maar ze is een loeisterke meid die heel goed weet wat ze wil. Toch hebben die traumatische eerste maanden mijn relatie met haar beïnvloed. Ik ben overbezorgd om haar. Sowieso krijg je er iets verschrikkelijks bij op het moment dat je moeder wordt. Een enorme angst. Toen ze eenmaal de leeftijd had om op de fiets naar school te gaan heb ik weken naast de telefoon gezeten. Ervan overtuigd dat de politie zou bellen. Op een gegeven moment moet je dat uitschakelen, anders heb je geen leven. Dus ben ik, nog steeds, voortdurend bezig mezelf toe te spreken. Rosa doorziet dat. Ze is intelligent, prikt dwars door me heen. Vindt mij een emotionele moederkloek.